



UNIVERSITETET I OSLO

KANDIDAT

XXXXXXX

PRØVE

JUS2111 1 Statsforfatningsrett, folkerett og menneskerettigheter

Emnekode	JUS2111
Vurderingsform	Individuell skriftlig prøve
Starttid	11.12.2025 08:00
Sluttid	11.12.2025 14:00
Sensurfrist	06.01.2026 22:59
PDF opprettet	19.01.2026 13:38

Seksjon 1

Oppgave	Tittel	Oppgavetype
---------	--------	-------------

Seksjon 2

Oppgave	Tittel	Oppgavetype
---------	--------	-------------

1	Svar til eksamensoppgaven	Langsvar
---	---------------------------	----------

Det var starten av august, og fellesferien var nettopp over, men det var likevel stor aktivitet i Justisdepartementet. Regjeringen hadde mottatt en rapport om markert økning i militær aktivitet like over grensen, og sentrale personer i regjeringsapparatet mente det var reell grunn til å frykte at nabolandet, Bellonia, forberedte en fullskala invasjon. Justisminister Marte Kirkerud, som lenge hadde tenkt at Regjeringen manglet verktøyene for å håndtere en slik krise, satte straks i gang et hastearbeid for å fremme forslag om en lov som skulle supplere beredskapsloven.

Lovforslaget ble klargjort i løpet av bare noen dager og Stortinget, som hadde vært oppløst siden før sommeren, ble kalt sammen for å vedta loven umiddelbart. Opposisjonspolitikker og stortingsrepresentant Lars Holm befant seg i Lillevik og var ikke videre begeistret for å bli kalt inn til hovedstaden på kort varsel. Han tenkte likevel at han om ikke annet ville få anledning til å ta seg noen skikkelige kvelder på byen. Som ledd i forberedelsene til disse festlighetene, kontaktet Holm sin venn Jakub Z. som var diplomat ved den Nord-Kjeksiske ambassaden og hadde et feriested i Lillevik. Vennene avtalte at Holm skulle kjøpe ti gram kokain av Jakub. De avtalte dessuten at Holm, som skulle reise med flyet grytidlig neste morgen, i forbindelse med overleveringen av kokainet skulle sove over på feriestedet til Jakub, som lå like ved flyplassen. Holm vippset umiddelbart penger for kjøpet, pakket alt han skulle ha med til hovedstaden og dro av sted til sin venn. Midt på natten ble han vekket av et voldsomt leven. Politiet hadde tatt seg inn i huset og funnet 200 gram kokain på kjøkkenet, og de pågrep både Holm og Jakub Z.

Holm ble rasende og hevdet at han ikke kunne pågripes. Han viste til at han var en grunnlovsbeskyttet Stortingsrepresentant.

Jakub Z. påberopte seg diplomatisk immunitet, samt at ransakelsen og beslaget på feriestedet var i strid med Wien-konvensjonen om diplomatiske forbindelser art. 30.

Til tross for Holms protester ble han pågrepet og fikk aldri dratt til hovedstaden. Der inne gikk imidlertid alt slik justisministeren planla, og den foreslåtte loven ble vedtatt med stort flertall. På det juridiske fakultet i Storvik reagerte sentrale personer sterkt på de nye lovendringene. Etter flere dagers mediestorm ble professor Peder Ås invitert til debattprogrammet til journalist Solrik Fredvang for å diskutere den nye loven. På vegne av Regjeringen møtte justisminister Kirkerud.

Ås var kritisk til innholdet i flere av de foreslåtte bestemmelsene. Særlig var han opptatt av en bestemmelse som ved krigsutbrudd ga Justisdepartementet anledning til å beslutte at norske borgere som eide aksjer i militærindustrien i Bellonia, måtte overdra disse til staten. For aksjene skulle staten betale markedspris: prisen på børsen på overdragelsestidspunktet. Ås mente det ville innebære grunnlovsstridig tilbakevirkning å anvende en slik regel overfor aksjeeierne som i sin tid hadde innrettet seg på at de selv ville kunne velge et gunstig tidspunkt å selge på. Skulle et slikt myndighetsinngrep stå seg, mente han at det i det minste måtte utløse krav på erstatning etter Grunnloven § 105. Han viste også til EMK TP 1-1.

Kirkerud avviste kritikken kontant. Personlig mente hun at Grunnloven ikke la noen bånd på statsmaktene i en krigssituasjon, og at det her uansett ikke var snakk om noen tilbakevirkning som kunne bringe Grunnloven § 97 til anvendelse. Videre viste hun til at Stortinget dessuten hadde vurdert tilbakevirkningsspørsmålet. Stortinget hadde ment at det dreide seg om egentlig tilbakevirkning, men at bestemmelsen likevel gikk klar av tilbakevirkningsforbudet, fordi den var begrunnet i sterke samfunnsmessige hensyn. Poenget med bestemmelsen var å gi staten mulighet til å skaffe informasjon om og utøve innflytelse i selskaper i militærindustrien i Bellonia gjennom eierskapet. Dette var helt essensielt i en krigssituasjon. Når det gjaldt spørsmålet om erstatning etter Grunnloven § 105, mente Kirkerud at bestemmelsen ikke kunne komme til anvendelse. Under enhver omstendighet mente hun at aksjonærene ikke ville lide noe tap som kunne erstattes, ettersom staten skulle betale det som var markedspris for aksjene på overdragelsestidspunktet. Kirkerud mente også at TP 1-1 ikke kom til anvendelse.

Ås lot seg ikke overbevise av dette. Han var enig i at aksjeervervet ville forenkle tilgangen til informasjon fra de aktuelle selskapene, men mente at myndighetene ikke ville få noen reell innflytelse i disse. I den forbindelse viste han til en rapport utarbeidet av Statistisk sentralbyrå (SSB) under lovforberedelsen, som konkluderte med at norske myndigheter, etter en slik aksjeovertakelse, ikke ville være eier av mer enn omkring én prosent av selskapene det var snakk om. Stortinget hadde ikke uttalt noe om betydningen av dette under lovbehandlingen. Når det gjaldt erstatningsspørsmålet viste han til at i tiden etter et krigsutbrudd kunne aksjene i militærindustrien komme til å stige dramatisk i verdi. En slik eventuell verdistigning måtte i så fall etterkompenseres.

Hjemme i TV-stuen var stortingsrepresentant Hans Tastad i harnisk. Da Kirkerud fremla lovforslaget for Stortinget, hadde hun bare opplyst om at bestemmelsen om aksjene var viktig for å sikre informasjon om og innflytelse i de aktuelle selskapene. Hun hadde ikke fremhevet SSBs funn som viste at eventuell innflytelse ville være svært beskjeden. Tastad mente dette var uholdbart og fremmet påfølgende dag forslag i Stortinget om at Kirkerud skulle stilles for riksrett for brudd på opplysningsplikten. Tastad, som i løpet av debatten var blitt overbevist om at loven var grunnlovsstridig, mente videre at dersom Justisdepartementet på noe tidspunkt skulle beslutte å anvende lovbestemmelsen, ville Kirkerud også kunne stilles for riksrett for brudd på Grunnloven §§ 97 og 105.

Drøft og løs de rettsspørsmål oppgaven reiser. (Forholdet til beredskapsloven og sanksjonsloven skal ikke behandles).

1 Svar til eksamensoppgaven

Skriv svaret ditt her. Endringer blir lagret automatisk.

1. Første problemstilling er om Holm ikke kan pågripes på grunnlag av at han er en stortingsrepresentant på vei til stortinget.

Hovedregelen er at stortingsrepresentanter "på sin reise til og fra Stortinget" er "befriet fra personlig heftelse, med mindre de gripes i offentlige forbrytelser", jf. grl. §66.

Bestemmelsen oppstiller en midlertidig immunitet for stortingsrepresentanter på vei til stortinget. Denne immuniteten er begrenset til å gjelde "pågripelse". Den er ikke til hinder for at påtalemyndigheten setter stortingsrepresentanten under tiltale.

Det er klart at Holm er stortingsrepresentant.

1.1 Første spørsmål er om Holm er på vei til Stortinget selv om han ikke har forlatt Lillevik.

Det foreligger begrenset statspraksis å se hen til, dette til tross for at bestemmelsen er fra gammelt av. Formålet med bestemmelsen er å sikre at stortingsrepresentanter kan utøve sin funksjon som folkevalgte. Bestemmelsen skal også sikre at den utøvende makt ikke kan utøve press ovenfor stortingspolitikere.

Dette formålet tyder på at immuniteten ikke begrenses dersom stortingsrepresentanten foretar andre ærend på vei til Stortinget.

På den ene siden hadde ikke Holm forlatt Lillevik da han ble pågrepet. Dette taler for at han ikke var "på vei til Stortinget".

Holm hadde reist hjemmefra noe som tyder han var på vei til Stortinget. Han hadde pakket alle tingene sine noe som også tyder på at han ikke hadde tenkt seg hjemover fra Jakubs ferieresidens. I tillegg dro flyet tidlig noe som tyder på at det var et nødvendig ledd i reisen til Stortinget å sove hos Jakob.

Jeg vektlegger formålet med bestemmelsen.

Delkonklusjonen er at Holm er på vei til Stortinget.

Det foreligger et unntak dersom stortingsrepresentanten "gripes i offentlige forbrytelser".

En naturlig ordlydsfortolkelse kan være at forbrytelsen må begås i det offentlige rom. Grunnloven er imidlertid en eldre lovtekst som har en forskjellig tolkningstradisjon. Det må dermed legges mindre vekt på ordlyden.

I denne bestemmelsen betyr denne formuleringen at stortingsrepresentantene ikke nyter immunitet dersom de blir pågrepet mens de utøver forbrytelsen. Dette er av hensyn til den offentlige tryggheten og effektiv rettshåndhevelse. Hensynet til stortingsrepresentantens stilling som folkevalgt tyder på at dette unntaket må anses som snevert.

Spørsmålet er om Holm ved å sove i et hus hvor det ligger 400 gram kokain han nettopp har kjøpt dagen før er "i offentlig forbrytelse".

I fravær av statspraksis må formålet med bestemmelsen vektlegges ved denne vurderingen.

På den ene siden er 200 gram kokain betydelige mengder. Dette taler for at forbrytelsen er alvorlig nok til at Holm må pågripes. Videre kan pågripelsen hindre bevisforspillelse.

Motsetningsvis foreligger det andre måter å håndheve rettsbruddet på uten å pågripe Holm og hindre han fra å utøve sine parlamentariske funksjoner. At Holm ved pågripelse går glipp av voteringen av lovforslaget som skulle supplere beredskapsloven taler for at pågripelsen var i strid med hovedformålet til Grl §66. Demokratihensyn taler for at det ikke var grunnlag for å pågripe Holm.

Videre førte ikke lovbruddet for noe fare for liv og helse. Dette taler at forbrytelsen ikke var alvorlig nok til å berettigende en pågripelse.

Konklusjonen er at Holm ikke var "i offentlig forbrytelse".

Konklusjonen er at Holm ikke kan pågripes på grunnlag av at han er en stortingsrepresentant på vei til stortinget.

2. Neste hovedproblemstilling er om Norge har brutt VCDR.

Det forutsettes heretter at Nord-Kjekja er part i VCDR.

VCDR er en folkerettslig traktat som må tolkes i lys av Wienkonvensjonene om traktatolkning (VCLT) art 31-33. Riktignok er ikke Norge part i VCLT, men konvensjonen gir uttrykk for folkerettslig sedvanerett, jf. ICJ dommen Costa Rica v. Nicaragua avsnitt 47.

Traktater skal tolkes i god tro i tråd med ordlydens vanlige forståelse satt i sin kontekst og lest i lys av formålet med traktaten, jf. VCLT art 31 (1).

Jakub påberoper seg diplomatisk immunitet.

2.1 Første spørsmål ikke kan pågripes siden han har diplomatisk immunitet.

Hovedregelen er at diplomater er "inviolable", jf. VCDR art 29. Det betyr at de ikke kan ustettes for "arrest or detention". jf. VCDR art 29. Bestemmelsen skal leses i kontekst av legaldefinisjonen for "diplomatic agent" i VCDR art 1 bokstav e.

Diplomater nyter også personlig immunitet fra straffeforfølgning i vermlandet, jf. VCDR art 31.

Det foreligger flere unntak fra immuniteten i VCDR art 31 bokstav a til c som klart ikke kommer til anvendelse i denne saken.

Det er klart at Jakub er diplomat som nyter diplomatisk immunitet. Han kan ikke pågripes av politiet.

2.2 Neste hovedproblemstilling er om ransakelsen av feriestedet til diplomat Jakub er i strid med Wien-konvensjonen (VCDR) art 30.

"The private residence of a diplomatic agent" skal "enjoy the same inviolability and protection as the premises of the mission", jf. VCDR art 30.

Det må leses i sammenheng med at "the premises of the mission" skal være "inviolable", jf. VCDR art 22 (1).

Det er klart at politiet er "agents of the state" dersom man leser art 30 i lys av art 22 (1).

Det er allerede fastslått at Jakub er en diplomatisk agent.

Underspørsmålet er om Jakub sin ferieresidens skal anses som "the private residence".

Ordlyden sikter først og fremst til diplomaters faste boted.

Det taler for at ferieresidensen ikke er en "private residens".

Formålet med immunitet for ambassader og bygninger brukt til diplomatisk virksomhet er å sikre trygg kommunikasjon mellom vertslandet og diplomatene. Mottakerstaten får dermed ikke adgang til å overvåke diplomatene i deres hjem. Dette begrunner også reglene i art 30 annet ledd og reglene for immunitet for kurerposten i art 27 dersom man lese konvensjonen som helhet.

Ferieresidensen er i Jakubs eie. Jeg vektlegger formålet med VCDR og legger til grunn at feriestedet regnes som Jakub sin "private residens".

Ransakelsen av feriestedet til diplomat Jakub er i strid med Wienkonvensjonen (VCDR) art 30.

Hovedkonklusjonen er at Norge har brutt VCDR.

3. Hovedproblemstillingen er om loven som pålegger aksjeeierne å selge aksjene sine i Bellonia ved krigsutbrudd har en tilbakevirkende kraft i strid med GrL §97.

Kirkerud har anført at Grunnloven ikke legger noen bånd på statsmaktene i en krigssituasjon.

Denne anførselen kan ikke føre frem. Hovedregelen er likevel at Grunnloven gjelder i en krigssituasjon. Enkelte deler av grunnloven kan fravikes på grunnlag av konstitusjonell nødrett dersom vilkårene er oppfylt. Dette er likevel et snevert og midlertidig unntak.

Videre er spørsmålet om loven er tilbakevirkende kraft ikke anført av Ås ovenfor en domstol.

Ved behandlingen av denne anførselen skal det drøftes hva utfallet ville vært dersom denne anførselen ble vurdert av en domstol.

3.1 Vurdering om domstolene adgang til å prøve om loven pålegger aksjeeierne å selge aksjene sine i Bellonia ved krigsutbrudd har en tilbakevirkende kraft i strid med GrL §97.

Domstolene har "rett og plikt" til å vurdere hvorvidt en lov strider mot Grunnloven, jf. Grl §89. Denne prøvelsesretten er konkret. Det betyr at domstolene sin prøvelsesrett kommer på spissen dersom denne problemstillingen kommer opp i en konkret sak, jf. Hr-2021-417-P.

Videre er domstolens prøvingsintensitet avhengig av hvilken grunnlovsbestemmelse som loven strider mot.

Dersom loven strider mot en rettighet som verner individets personlige rettigheter og friheter vil domstolene i stor grad ha adgang til å sette den ordinære loven til side. Dersom Grunnloven verner økonomiske rettigheter vil domstolene ved tvil måtte vektlegge Stortingets syn, jf. Rt1976-1 (Kløfta) side 5.

For at Stortingets syn skal vektlegges kreves det at Stortinget har vurdert grunnlovmessigheten av loven utefra et forsvarlig beslutningsgrunnlag, jf. Hr-2016-296- A (80).

I foreliggende tilfelle vil det vurderes om loven er i tråd med grl §97. Tilbakevirkningen gjelder aksjer, noe som utvilsomt er å anse som en økonomisk rettighet.

Konklusjonen er at domstolene har adgang til å vurdere om loven som pålegger aksjeeierne å selge aksjene sine i Bellonia ved krigsutbrudd har en tilbakevirkende kraft i strid med Grl §97.

Ved tvil skal domstolene vektlegges stortingets syn.

3.2 Jeg går over til å vurdere om loven oppfyller inngangsvilkårene til §97.

"Ingen lov må gis tilbakevirkende kraft", jf. Grl §97.

Førstevilkår er at det foreligger en lov

Det foreligger en vedtatt lov. Dette vilkåret er oppfylt.

Videre må loven ha et tilbakevirkende element ovenfor en vernet rettsposisjon, jf. HR-2016389-A (63). Dette elementet må være til ugunst for den det gjelder, jf. Hr-2006-419-p avsnitt 49-50.

Det er klart at eierskap av aksjer er en etablert rettsposisjon.

Videre er det klart at det pålegges nye byrder til denne rettsposisjonen ved at aksjeeiernes autonomi over sine aksjer begrenses dersom det oppstår en krigssituasjon. Det er klart tale om tilbakevirkning.

Det er imidlertid uklart hvorvidt tilbakevirkningen er til ugunst for aksjeeierne.

Dette er avhengig av prisen på aksjene på overdragelsestidspunktet. Aksjemarkedet er uforutsigbart og hvorvidt overdragelsen vil være til ugunst er avhengig av aksjeprisen på overdragelsestidspunktet i den konkrete situasjonen.

Dette spørsmålet er dermed vanskelig å ta stilling til siden oppgaven strengt tatt legger opp til en abstrakt domstolsprøving.

Man kan likevel tenke seg at loven vil føre til at mange aksjeeiere vil selge aksjene sine i Bellonia i frykt av å måtte selge dem til staten til en ugunstig pris dersom en krig bryter ut. Sett i sammenhengen med den reelle truselen på grensen til Bellonia er det grunn til å tro at en del aksjeeiere vil selge aksjene sine som følge av lovvedtaket, noe som vil senke prisen på aksjene.

Dette blir imidlertid for spekulativt.

Det forutsettes dermed at loven er til ugunst for aksjeeierne.

Loven oppfyller inngangsvilkårene til §97.

Tilbakevirkningen må overstige en viss terskel for å være ulovlig etter Grl §97.

3.2 Spørsmålet er om tilbakevirkende elementet overstiger terskel slik at det må anses som grunnlovsstridig.

Terskelen er avhengig av hvorvidt det er tale om egentlig eller uegentlig tilbakevirkning.

Det er tale om egentlig tilbakevirkning dersom loven direkte knytter tyngende rettsvirkninger til tidligere hendelser. Gir loven derimot bare regler om hvordan en allerede etablert posisjon skal utøves, er det snakk om uegentlig tilbakevirkning, jf. HR-2016-389-A (76).

Noen situasjoner kan falle inn i en mellomstilling.

I foreliggende tilfelle knytter loven tyngende rettsvirkninger til selve aksjekjøpet noe som tyder på at det er snakk om egentlig tilbakevirkning.

På den andre siden begrenser loven autonomien ovenfor aksjene dersom en konkret situasjon oppstår. Eierskapet av aksjene er en etablert rettsposisjon noe som taler for at det er snakk om uegentlig tilbakevirkning.

Likevel vil loven påvirke selve aksjekjøpet ved at det kan påføre et tap i forhold til verdien da aksjene ble kjøpt. Dette taler igjen for egentlig tilbakevirkning.

Det foreligger tvil om hvorvidt det er snakk om egentlig eller uegentlig tilbakevirkning. Stortinget har konkludert med at lovens tilbakevirkning er egentlig. Dette bestrides ikke av stortingsrepresentant Ås. Jeg legger dermed vekt på stortingets syn.

Delkonklusjonen er at det er snakk om egentlig tilbakevirkning.

Egentlig tilbakevirkning er i utgangspunktet forbudt. Likevel kan det være lov dersom "sterke samfunnshensyn" tilsier at loven må godtas, jf. Rt-2013-1345 (93).

3.2.1 Vurderingstemaet er om det er "sterke samfunnshensyn" som tyder på at loven ikke har et ulovlig tilbakevirkende element.

Dersom tilbakevirkningen faller i en mellomstilling vil mindre tungtveiende samfunnshensyn gi grunnlag for å akseptere tilbakevirkningen, jf. HR-2006-419-P (100).

Videre må samfunnshensynene veies opp mot byrden det påfører den enkelte i den konkrete situasjonen. Men andre ord er denne vurderingen konkret siden domstolprøvingen er konkret. I dette tilfelle vil det unntaksvis avveies mot byrden det vil påføre aksjeeierne på generell basis utefra faktum.

Det understrekes at det ikke er slik en vanlig domstol ville ha vurdert saken.

Momenter som inngår i vurderingen er hvilke rettigheter eller posisjoner inngrepet gjelder, hvilket grunnlag den enkelte eller en gruppe har for sine forventninger, om inngrepet er plutselig eller betydelig og om fordelingen av byrdene rammer den enkelte eller en gruppe særlig hardt, jf. Rt-1996-1415 side 1430.

Bestemmelsen er et unntak som kun får anvendelse dersom det oppstår en krigssituasjon. Landets forsvar og sikkerhet må anses som svært tungtveiende samfunnshensyn.

Denne bestemmelsen er ment å pålegge press ovenfor selskaper i Bellonia i en krigssituasjon som ledd i forsvaret. Videre vil etterretningsinformasjon om et land Norge er i krig med være veldig verdifullt i en slik situasjon. På grunn av aktiviteten på grensen utgjør Bellonia en reel trussel noe som tilsier at disse samfunnshensynene er sterke.

På den andre siden vil effekten av en slik overdragelse være begrenset siden staten vil ifølge SSB kun eie én prosent av selskapene. Den norske stat vil ikke kunne utøve mye press.

Inngrepet gjelder økonomiske rettigheter som nyter et viss vern i Norge. Videre har aksjeeiere i Norge sterkt grunnlag for å forvente at staten ikke overdrar deres aksjer. Aksjemarkedet i Norge er liberalt og det foreligger svært få begrensninger som ligner på denne loven. Videre ble lovforslaget utarbeidet under hastverk. Aksjeeierne hadde mindre anledning til å innrette seg til en fremtidig lovendring. Dette taler for at tilbakevirkningen er ulovlig.

Likevel svekkes disse forventningene av at Norge har et spent forhold til Bellonia. Det foreligger en reel trussel for at Bellonia invadere Norge noe som gjør det mer nærliggende for aksjeeierne å anta at staten vil iverksette tiltak rettet mot eierskap av midler i Bellonia. Dette taler for at forventningene er mindre berettiget.

Jeg vektlegger at tilbakevirkningen er et snevert unntak som kun gjelder i alvorlige krigssituasjoner hvor samfunnets sikkerhet er i fare.

Konklusjonen er at det foreligger "sterke samfunnshensyn" som begrunner loven.

Det tilbakevirkende elementet overstiger ikke terskelen for at det må anses som grunnlovsstridig.

Hovedkonklusjonen er at tilbakevirkningen er ikke grunnlovsstridig.

Ås anfører at inngrepet utløser krav på erstatning etter Grl §105 og EMK P1-1.

Bestemmelsene behandles hver for seg siden Grunnloven gir automatisk full erstatning men EMK P1-1 gir rett til "effective remedy", jf. EMK art 15.

Det er snakk om ulike rettsregler.

4. Problemstillingen er om aksjeeierne er tilkjennt "full erstatning" etter Grl §105 ved at staten overdrar dem til markedspris uten å etterkompensere verdistigningen.

Dette spørsmålet er også et spørsmål som må vurderes konkret dersom det kommer opp for domstolene.

Grunnloven §105 verner økonomiske rettigheter. Stortingets syn skal vektlegges dersom det foreligger tvil, jf. Kløftadommen side 6.

Utgangspunktet er at man har krav på "full erstatning" dersom staten krever at du må "avgi" din "rørlige eller urørlig eiendom" "til offentlig bruk, jf. Grl §105.

Det er klart at aksjer anses som "rørlig eiendom", jf. Rt-2003-713.

Det er også klart at aksjene går "til offentlig bruk" ved at staten bruker dem for å innhente etterretning om Bellonia.

Det er også innfortolket krav om at en slik ekspropriasjon må ha lovhjemmel. Dette følger av det ulovfestede legalitetsprinsippet.

Det legges til grunn at dette lovskravet er oppfylt av den nye loven som supplerer beredskapsloven.

ordet "avgi" tilsier at begrensninger i råderetten er ikke omfattet av bestemmelsen. Det kreves at det foreligger en tvangsavståelse.

I foreliggende tilfelle innebærer loven en avståelse av aksjene. Dette vilkåret er oppfylt.

Vi er dermed innenfor bestemmelsens anvendelsesområde.

Begrepet "full erstatning" tilsier at individet må stilles i samme situasjon som om det ikke var noe ekspropriasjon, jf. Kløftadommen side 7.

Å kjøpe aksjene til markedsprisen på overdragelsestidpunktet risikerer å stille aksjeeieren i en dårligere stilling dersom verdien har gått ned. Det kan også stille dem i en bedre stilling dersom verdien har gått opp.

Rt-1979-572 gjaldt spørsmålet om overdragelsen av bankaksjer etter lovendringen i bakdemokratiseringsloven var i strid med §105. Høyesterett konkluderte med at det ikke ble tilkjennt "full erstatning" dersom det ble nektet å tilkjenne omsetningsverdien "der hvor denne påviselig er den høyeste.", jf. side 586.

Dette ble gjentatt i kløftadommen, jf. side 8. Kløftadommen gjaldt imidlertid verdistigning på fast eiendom.

Delkonklusjonen er at det ikke er i strid ved Grunnloven §105 å overdra aksjene til markedspris på overdragelsestidpunktet. Det må foretas en konkret vurdering om verdien på aksjene "påviselig er den høyeste".

Det er anført at den fremtidige verdistigningen må kompenseres.

Den fremtidige verdistigningen er en forventning men ikke en etablert rettighet. Den kan dermed ikke berettigede erstatning.

Det ville i tillegg vært vanskelig for staten å fastsette erstatning utefra forventet verdistigningen. Aksjemarkedet er uforutsigbart, og dette særlig ved krigssituasjoner.

Delkonklusjonen er at den forventede verdistigningen ikke må kompenseres.

Konklusjonen er at aksjeeierne er tilkjennet "full erstatning" etter Grl §105 ved at staten overdrar dem til markedspris uten å etterkompensere verdistigningen.

Jeg forstår Ås sin anførsel slik at dersom loven kommer til anvendelse, så vil overdragelse være i strid med EMK P1-1

5. Neste problemstillinger om loven vil være i strid med EMK P1-1 dersom loven kommer til anvendelse og aksjeeierne må overdra aksjene sine til staten.

Jeg tar ikke stilling til om en krigssituasjon mellom Norge og Ballonia vil berettigede derogasjon etter EMK art 15 slik at EMK P-1-1 ikke kommer til anvendelse.

EMK er en menneskerettslig traktat som er inkorporert i norsk rett og gitt forrang ovenfor "annen lovgivning", jf. menneskerettighetsloven §§2 og 3.

EMK skal tolkes i tråd med VCLT.

Utgangspunktet er at "every natural or legal person is entitled to the peaceful enjoyment of his possessions.", jf. EMK P1-1 (1) første punktum.

Retten til "peaceful enjoyment" innebærer at man ikke skal bli "deprived of his possessions", jf. EMK P1-1 (1) annet punktum. Rettigheten er ikke absolutt.

Eiendom kan overdras dersom det er "in the public interest" og i henhold til lov, jf. EMK P1-1 (1) annet punktum.

Det er klart at ekspropriasjonen av aksjene følger av norsk lov.

Videre er det klart at ekspropriasjonen følger et legitimt formål ved at den sikrer informasjon og innflytelse ovenfor Belloniesiske selskaper i en krigssituasjon.

Disse vilkårene er oppfylt.

Videre må andre ledd forstås som et krav om at ekspropriasjonen må være forholdsmessig, jf. Traktörer v. Sverige (1989) avsnitt 59.

Et inngrep er forholdsmessig dersom det er egnet til å nå det legitime formålet. Videre må byrden inngrepet påfører den enkelte balanseres med det samfunnsmessige behovet for inngrepet, jf. Sporrang and Lönnroth v. Sverige avsnitt 69.

Dette er også en konkret vurdering utefra den enkelte berørte som må foretas i domstolene.

5.1 Vurderingen om inngrepet er egnet med å nå formålet.

Det er anført at bestemmelsen er viktig for å utøve press ovenfor de enkelt Balloniesiske selskapene.

Det fremgår imidlertid av SSB sin vurdering at overdragelse av aksjene vil gi Norge "beskjeden" innflytelse over selskapene siden Norge kun vil eie 1% av selskapene.

I fravær av andre opplysninger om effekten av aksjene, legges det til grunn at inngrepet ikke er egnet til å nå formålet.

For en meningsfylt videre drøftelse forutsettes det at inngrepet er egnet.

5.2 Spørsmålet om inngrepet er forholdsmessig strictu sensu.

Dersom man leser bestemmelsen i sammenheng med EMK art 15 kan man anta at staten bør tilkjennes en større skjønnsmargin når det gjelder tiltak som gjelder statens sikkerhet, uavhengighet og forsvar.

At aksjeeierne blir tilkjent økonomisk kompensasjon tilsier for at inngrepet ikke utgjør en uforholdsmessig byrde ovenfor dem. Videre kunne de forutse, gitt den sikkerhetspolitiske situasjonen på grensen, at staten ville innføre tiltak som påvirker eierskap i Ballonia. Videre trer loven inn kun dersom det foreligger en krigssituasjon. Dette taler for at inngrepet er forholdsmessig.

På den andre siden ble loven utarbeidet i hastverk og aksjeeierne hadde liten adgang til å innrette seg mot den nye loven. Videre går aksjeeierne glipp av en eventuell verdistigning. Dette taler for at loven påfører en uforholdsmessig byrde ovenfor eierne.

Dette må holdes opp mot behovet for inngrepet. Dersom loven kommer til anvendelse, vil Norge stå ovenfor en krigssituasjon. Dette er en alvorlig trussel noe som tilsier at det er forholdsmessig for staten å ha flere virkemidler for å bekjempe rikets sikkerhet. Videre vil etterretningsinformasjonen og innflytelsen ovenfor selskapene kunne redde liv og gi Norge en betydelig fordel.

På den andre siden tilsier SSB sin rapport at det ikke er behov for aksjene. Dette tilsier at det ikke er forholdsmessig å overdra aksjene siden effekten av eierskapet ovenfor Ballonia vil være begrenset.

Jeg vektlegger at aksjeeierne vil bli tilkjent kompensasjon og at staten har en større skjønnsmargin når det gjelder rikets sikkerhet.

Konklusjonen er at inngrepet er forholdsmessig.

Hovedkonklusjonene er at loven vil ikke være i strid med EMK P1-1 dersom loven kommer til anvendelse og aksjeeierne må overdra aksjene sine til staten.

6. Problemstillingen om Kirkerud dømmes i riksretten.

En statsråd kan stilles for riksretten dersom de har brutt sine "konstitusjonelle plikter", jf. Grl §86 (1). Straffehjemmelen følger av ansvarlighetsloven.

Riksretten er imidlertid forbeholdt "de mest klanderverdige forholdene", jf. Dok. nr. 19 side. 15. Dette er riktignok et etterarbeid som har begrenset rettskildemessig vekt men det gir uttrykk for statspraksis.

Videre har det ikke vært en riksrettsak på mer enn 70 år, noe som tilsier at terskelen er høy. Ved tolkning av Grunnloven skal statspraksis vektlegges.

6.1 Kan Kirkerud stilles for Riksretten for brudd på opplysningsplikten sin fordi hun ikke har delt SSB rapporten for stortinget.

Statsråder sin opplysningsplikt er en konstitusjonell plikt som fremgår av Grunnloven §82 første ledd.

Hovedregelen er at "opplysninger" som er "nødvendige" i forbindelse med "saker [regjeringen] fremlegger" må meddeles med Stortinget, jf. §82.

Lovforslag er en typisk sak som regjeringen fremlegger stortinget. Dette vilkåret er oppfylt.

At SSB rapporten avdekket av lovforslaget ville ha begrenset virkning når det gjelder hjemmelen for overdragelse av aksjer. Det legges til grunn at den var nødvendig for Stortingets vurdering av lovforslaget.

6.1.1 Spørsmålet er om det at Kirkerud ikke "fremhevet" SSB sin rapport utgjør et brudd på opplysningsplikten.

Formålet med opplysningsplikten er å hindre at regjeringen fører Stortinget bak lyset. Det sikrer også at Stortinget foretar beslutninger utefra et fullstendig beslutningsgrunnlag.

At professor Peder Ås hadde tilgang til SSB rapporten utarbeidet i forbindelse med lovforslaget tyer på at den var offentlig tilgjengelig.

Jeg legger dermed til grunn at Stortinget hadde tilgang til SSB sin rapport da de voterte.

Det er opposisjonspartiene på Stortinget sin plikt å fremheve eventuelle mangler ved lovforslag. Dette ansvaret kan ikke utelukkede tillegges den enkelte statsråd.

Slik faktum forstås, foreligger det ingen holdepunkter for at Kirkerud har bevist skjult eller gjemt SSB rapporten.

Konklusjonen er at Kirkerud ikke har brudd opplysningsplikten ved å ikke "fremheve" SSB sin rapport.

Kirkerud kan ikke dømmes i Riksretten for brudd på opplysningsplikten.

6.2 Ville Kirkerud ha kunnet stilles for Riksrett dersom justisdepartementet anvender loven i strid med Grunnloven §97 og §105?

For denne døftelsen forutsettes det at loven er i strid med Grl §§97 og 105.

Dersom et statsråd "bevirker noget som er stridende mot Grunnloven" kan de dømmes i riksretten, jf. ansvarlighetsloven §11.

Det foreligger en straffehjemmel som teknisk sett åpner opp for straff på brudd på Grl §§97 og 105.

6.2.1 Spørsmålet er om Kirkerud kan tilordnes riksrettansvar for beslutninger foretatt av justisdepartementet.

Statsrådet har et konstitusjonelt ansvar etter Grunnloven §5. Bestemmelsen oppstiller også et parlamentarisk ansvar.

Ordlyden utelukker ikke at statsråd også har ansvar for handlinger begått av deres fagdepartement.

Det foreligger begrenset statspraksis på dette området. Dette er fordi brudd på Grunnloven §§97 og 105 vil være gjenstand for domstolskontroll.

Dette taler for at det ikke foreligger adgang til å straffe den enkelte statsråd for beslutninger foretatt av departementene.

Riksretten er en del av strafferetten. Strafferetten krever forutbereglighet og presise lovhjemmler. Det kan tenkes at lovskravet ikke er oppfylt siden det ikke foreligger hjemmler som pålegger statsråden ansvar for beslutninger foretatt av departementene.

Videre er det uklart hvorvidt det er "klanderverdig" av statsråden å la justisdepartementet anvende loven i strid Grl. §§97 og 105.

Jeg vektlegge mangelen på statspraksis og fravær av klar lovhjemmel.

Konklusjonen er at Kirkerud ikke kan tilordnes riksrettsansvar for beslutninger foretatt justisdepartementet.

Konklusjonen er at Kirkerud hadde ikke kunnet stilles for Riksrett dersom justisdepartementet anvender loven i strid med Grunnloven §97 og §105.

Ord: 3861